

Людський розвиток у світлі нових підходів до вимірювання якості трудового життя

У. САДОВА,
 доктор економічних наук
 Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України,
 м. Львів
 О. ГРИНЬКЕВИЧ,
 Ю. ТЕЛШЕВСЬКА
 Львівський національний університет імені Івана Франка,

Узагальнено методичні підходи до статистичного оцінювання якості трудового життя (ЯТЖ). Визначено комплекс показників, які гармонізовані з положеннями концепції гідної праці (МОП) і можуть слугувати інформаційною основою для порівняння ситуації за регіонами України, а також за видами економічної діяльності. Здійснено апробацію методики комплексного оцінювання ЯТЖ. Проведено кореляційний аналіз взаємозв'язку інтегральних оцінок ЯТЖ із низкою суспільно важливих індикаторів розвитку регіонів України та видів економічної діяльності.

Обобщены методические подходы к статистическому оцениванию качества трудовой жизни (КТЖ). Определен комплекс показателей, которые гармонизированы с положениями концепции достойного труда (МОТ) и могут служить информационной основой для сравнения ситуации по регионам Украины, а также по видам экономической деятельности. Осуществлена апробация методики комплексной оценки КТЖ. Проведен корреляционный анализ взаимосвязи интегральных оценок КТЖ с рядом общественно важных индикаторов развития регионов Украины и видов экономической деятельности.

Systemized the methodological approaches to statistical evaluation of labour life quality. Determinated the complex of indicators, which harmonized with the provisions of the decent work conception (ILO) and could serve as a knowledge base for comparison of the situation by regions of Ukraine, as well as economic activities. It is also made the approbation of comprehensive evaluation methods. Used the correlation analysis of integral estimates of labour life quality and a number of important social indicators of Ukraine's regions and economic activities.

Ключові слова: *якість трудового життя, гідна праця, інтегральна оцінка, стандартизація, ваговий коефіцієнт, регіон, вид економічної діяльності.*

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень та формулювання мети статті. Трудове життя – невід’ємна складова активного існування людини. Воно є передумовою розвитку особистості, формування її добробуту. Історично склалося так, що саме праця, суспільні форми організації трудової діяльності, різноманіття способів та масштабів привласнення доданої вартості (від рабської, найманої, кооперативної до індивідуального підприєм-

ництва), а з ними й характер взаємозв’язків між результатами праці та якістю трудового життя (ЯТЖ), привертали увагу філософів і вчених.

Перші наукові розвідки проблем ефективного управління виробництвом з орієнтацією на раціональну організацію праці, її мотивацію, сприятливий психологічний клімат у трудовому колективі з’явилися у XIX ст. Впродовж усього XX ст. у теорії і практиці суспільного життя відбувався пошук нових концепцій та моделей ЯТЖ¹. Початок XXI ст. ознамену-

¹ У наукових колах прийнято вважати, що поняття «якість трудового життя» вперше було запропоновано С. Робінсоном на міжнародній конференції, присвяченій проблемам розвитку трудових відносин у 1972 році. Автор вбачав його суть у діяльності організації, спрямованої на задоволення потреб працівника, через створення механізмів повного його доступу до процесу прийняття рішень, тобто до його життя на роботі. За джерелом: Третьяк С. Качество трудовой жизни: как его измерить и обеспечить в сфере услуг? / С. Третьяк // Бизнес-консалтинг. 2005. – №3. – С. 39.

вав черговий виток наукового інтересу до вказаної проблематики. В економічно розвинутих країнах висувуються погляди, що такі мотиви, як заробітна плата і кар'єрне зростання починають відігравати другорядне значення, а головним індикатором якості людської праці стає рівень задоволення від досягнень, від самореалізації і самовираження, котрі забезпечуються лише в умовах трудової демократії².

Нині концепція ЯТЖ є симбіозом ідей як американських, так і західноєвропейських та азійських учених і передбачає врахування сутнісного, мотиваційного та функціонального аспектів у комплексному оцінюванні досліджуваного об'єкту.

Сутнісний аспект оцінювання якості життя населення пов'язаний з його основними цінностями, а відповідно – критеріями оцінки ЯТЖ як на особистісному, так і суспільному-організаційному, регіональному та інших рівнях. У цьому відношенні увагу привертають культурні, національні особливості визначення цих критеріїв. Цікавим доробком у цій сфері є праці І. Циганкової³, інших вчених. Очевидно, положення, котрі слугують визначенню критеріїв ЯТЖ, мають екоосоціологічну природу. Вони зав'язані й на культурологічні коди історичного розвитку окремих етносів і народів. Так, витоком філософських основ українського наукового бачення пріоритетів у визначенні критеріїв ЯТЖ, на нашу думку, є світоглядна ідея «сродної праці» Григорія Сковороди⁴.

Мотиваційний аспект дослідження вимірів ЯТЖ тісно пов'язаний з теорією людських потреб, а відповідно стимулів, які забезпечують підвищення цієї якості. Наслідком позитивних змін якості є соціальна та економічна ефективність розвитку суспільства.

У функціональному аспекті основними напрямками сучасних досліджень ЯТЖ є нелегальна та нефор-

мальна зайнятість населення, доступ до праці людей з обмеженими можливостями, специфіка праці в окремих видах економічної та професійної діяльності тощо.

Нині ціла низка країн за рекомендацією Міжнародної організації праці (МОП) розпочали формування та реалізацію власних програм гідної праці. Активізувалася робота з включення в їх змістове наповнення положень щодо підвищення ЯТЖ⁵. Окремі країни націлюють увагу на формування національних програм гідної праці, у яких фігурувало досягнення кількох цілей – і забезпечення достатніх заробітків, і досягнення продуктивної зайнятості, й стабільність, впевненість у збереженні роботи⁶⁻⁸.

Визначенню суті, структури та показників оцінки ЯТЖ присвячено праці цілої низки сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема таких як О. Грішнова, Л. Дроздова, А. Єгоршин, А. Колот, Е. Лібанова, Л. Лісогор, С. Мельник, С. Третьяк, Л. Черенько, Л. Шаульська, І. Циганкова, Р. Allan, Р. Loseby та ін. У дослідженнях згаданих авторів переважає макроекономічний підхід. Причиною цьому значною мірою є використання теоретико-методологічних і методичних положень, що стосуються концепції гідної праці, котра запропонована фахівцями МОП, і в якій ЯТЖ виступає її органічною ланкою.

В Україні на національному рівні в моніторингу ЯТЖ використовується комплекс із десяти груп показників, запропонованих МОП⁹. Вони визначені з урахуванням стратегічних цілей розвитку людини праці (1. Повна і продуктивна зайнятість у сфері праці. 2. Умови праці. 3. Соціальний захист. 4. Соціальний діалог), а також корегуються, виходячи з рівня деталізації оцінки.

² Цыганкова И. В. Современные взгляды на проблему качества трудовой жизни // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008, №19. – С. 134.

³ Там само.

⁴ «Що гірше, ніж купатися в достатку і смертельно каратися без природженого діла? Немає гіршої муки, як хворіти думками, а хворіють думки, позбавляючись природженого діла. І немає більшої радості, аніж жити за покликанням». За матеріалами: Григорій Сковорода. Байка «Бджола та Шершень» [Електронний ресурс] / Життя та творчість Григорія Савича Сковороди. Режим доступу: <http://scovogoda.info/stories.php?page=27>

⁵ «Основним завданням МОП сьогодні є сприяння можливостей для жінок і чоловіків гідної і продуктивної праці в умовах свободи, рівності, безпеки та людської гідності» (Міжнародна конференція праці, МОП, 1999 р.). Джерело: Decent Work Indicators. Concepts and definitions/ILO MANUAL. First version [Електронний ресурс] / International Labour Office – First edition – Geneva: ILO, 2012. – 174 р. Режим доступу до докум.: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/stat/documents/publication/wcms_183859.pdf

⁶ Профіль гідної праці в Україні [Електронний ресурс] / Міжнародне бюро праці; під редакцією Іванкевича В. В. – Женева, 2011. – 98 с. Режим доступу до докум.: www.ilo.org/publns.

⁷ Decent work: Concepts, models and indicators. Discussion paper [Електронний ресурс] / International institute for labour studies. – Geneva: ILO, 2002. – 48 р. Режим доступу до докум.: http://www.desigualdade.inf.br/biblioteca/Decent_work_concepts_models_and_indicators.pdf

⁸ Decent Work Indicators. Concepts and definitions/ILO MANUAL. First version [Електронний ресурс] / International Labour Office – First edition – Geneva: ILO, 2012. – 174 р. Режим доступу до докум.: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/stat/documents/publication/wcms_183859.pdf

⁹ Моніторинг реалізації національної програми гідної праці в Україні передбачає такі групи показників: 1) можливості щодо зайнятості; 2) достатні заробітки та продуктивна зайнятість; 3) гідна тривалість робочого часу; 4) поєднання трудових та сімейних обов'язків та особистого життя; 5) дитяча праця та примусова праця, що мають бути скасовані; 6) стабільність і впевненість у збереженні роботи; 7) рівність можливостей та рівне ставлення у сфері зайнятості; 8) безпечна праця, 9) соціальне забезпечення; 10) соціальний діалог, представництво працівників і роботодавців.

Незважаючи на значний обсяг соціально-економічних досліджень ЯТЖ, своєрідною «білою плямою» в них залишаються регіональний та секторальний виміри. Відсутність обґрунтованих методик визначення вагових коефіцієнтів окремих компонент у побудові інтегрального показника ЯТЖ, перевірка його кореляції з іншими індикаторами ефективності функціонування і розвитку соціальної економіки вказує на актуальність нашого дослідження.

Метою цієї статті є обґрунтування та апробація комплексу статистичних показників, які можуть виступати компаративними (порівняльними) індикаторами оцінки якості трудового життя на регіональному та секторальному рівнях. Основними завданнями дослідження були:

- узагальнення методичних підходів до кількісного оцінювання ЯТЖ з позицій концепції гідної праці МОП;
- обґрунтування комплексу статистичних показників, які можуть слугувати інформаційною основою методики комплексного оцінювання ЯТЖ у регіонах України та видах економічної діяльності;
- апробація методики комплексного оцінювання ЯТЖ та кореляційний аналіз інтегральних оцінок ЯТЖ з іншими суспільно важливими індикаторами розвитку регіонів України та видів економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні розробка методології регіонального та секторального оцінювання ЯТЖ ґрунтується на тих самих положеннях, що стали основою аналізу ЯТЖ на макrorівні. Вони синтезують принципи концепції гідної праці¹⁰⁻¹², а також низку ідей, висвітлених у публікаціях сучасних вчених і фахівців, які спеціалізуються у галузі соціоекономіки та політики.

Йдеться про методологію комплексного оцінювання ЯТЖ, у якій чітко виділяються три компоненти оцінки:

- I. Можливість працевлаштування та гідна винагорода за працю.
- II. Змістовність праці, професійне та кар'єрне зростання.
- III. Умови, організація та безпека праці.

Підбір показників, які б кількісно представляли основні компоненти ЯТЖ у регіонах України та видах економічної діяльності, авторським колекти-

вом здійснено з урахуванням таких основних принципів:

- відповідності концептуальним положенням МОП щодо оцінювання гідної праці; національній методиці вимірювання регіонального людського розвитку; розробленій науковцями Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України за участю фахівців Державної служби статистики України;
- комплексності оцінювання ЯТЖ;
- максимальної інформативності кожного показника у відповідній складовій ЯТЖ;
- наявності кожного показника у статистичних публікаціях Державної служби статистики України;
- відсутності дублювань, значної кореляції між вибраними показниками.

У таблиці 1 авторами систематизовано показники, які передбачені програмами державних статистичних спостережень в Україні і можуть бути використані в інтегральній оцінці та порівняльному аналізі ЯТЖ у регіонах України та видах економічної діяльності.

У процесі розробки алгоритму інтегральної оцінки ЯТЖ постає потреба визначення вагових коефіцієнтів кожної з компонент. У цьому випадку доцільним є проведення спеціального анкетного обстеження зайнятого населення. Для реалізації такого обстеження авторами використано квотовану вибірку, до складу якої увійшли представники різних вікових, професійних груп і статусів населення у зайнятості.

За результатами проведеного анкетування встановлено, що в Україні, за сприйняттям зайнятого населення, найбільш вагомим фактором ЯТЖ є винагорода за працю (ранг 1). Вона включає в себе такі складові, як розмір винагороди, своєчасність виплат та справедливість в оплаті.

Друге місце (ранг 2) респонденти віддали можливості професійного розвитку, що передбачає, насамперед, можливість отримання нової або суміжної професії та підвищення кваліфікації. На третє місце учасники обстеження поставили умови, безпеку та організацію праці.

Вагові коефіцієнти кожної зі складових компонент для інтегральної оцінки ЯТЖ, а також формуючих її показників визначено із застосуванням шкали Фішберна¹³. Розраховані значення трьох основних складових становлять відповідно 0,5, 0,33 та 0,17.

¹⁰ Дроздова Л. Парадигма якості трудового життя в сучасній соціальній політиці / Л. Дроздова // Україна: аспекти праці. – 2012. – №5. – С. 11–16.

¹¹ Мельник С. В. Оцінка якості трудового життя на виробничому рівні : методичні підходи / С. Мельник, П. Коропець // Україна : аспекти праці. – 2007. – №5. – С. 3–10.

¹² Профіль гідної праці в Україні [Електронний ресурс] / Міжнародне бюро праці; під редакцією Іванкевича В. В. – Женева, 2011. – 98 с. Режим доступу до докум.: www.ilo.org/publns.

¹³ Фішберн П. Теория полезности. – В кн. «Исследование операций. Методологические основы и математические методы», т.1 / П. Фішберн. – М. : Мир, 1981. – С. 448–480.

Таблиця 1

Індикатори порівняльної статистичної оцінки ЯТЖ населення України на регіональному та секторальному рівнях*

(«+» – показник наведений в офіційних статистичних публікаціях України, «-» – показник відсутній або методика його розрахунку обмежує можливості застосування для оцінки ЯТЖ)

№ з/п	Показники	Рівень оцінки	
		регіональний	секторальний
I. Можливість працевлаштування та гідна винагорода за працю (ранг 1, ваговий коефіцієнт – 0,5)			
1	Рівень безробіття економічно активного населення	+	-
2	Частка фонду оплати праці у валовому регіональному продукті	+	-
3	Співвідношення середньої заробітної плати до прожиткового мінімуму для працездатних осіб	+	+
4	Частка працівників, яким не виплачено заробітну плату, % середньооблікової кількості працівників	+	+
5	Частка домогосподарств, які живуть за межею бідності	+	-
6	Середня заробітна плата за 1 оплачену годину	+	+
7	Частка соціальних трансфертів	+	-
8	Частка осіб, зайнятих у неформальному секторі	-	+
9	Частка осіб, які працюють не у статусі найманих працівників	+	-
10	Співвідношення найбільшої та найменшої заробітної плати	+	-
11	Частка додаткових, заохочувальних виплат у фонді оплати праці	-	+
II. Змістовність праці, професійне та кар'єрне зростання (ранг 2, ваговий коефіцієнт – 0,33)			
1	Частка осіб з вищою освітою у СОК	+	+
2	Частка осіб, навчених новим професіям у СОК	+	+
3	Частка осіб, які підвищили кваліфікацію до СОК	+	+
4	Кількість заявок на видачу охоронних документів у розрахунку на 10 тис. зайнятого населення	+	-
5	Кількість використаних високих технологій на 1 тис. середньої кількості зайнятих	+	-
III. Умови, організація та безпека праці (ранг 3, ваговий коефіцієнт – 0,17)			
1	Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам	+	+
2	Рівень виробничого травматизму	+	-
3	Коефіцієнт профзахворювань	+	-
4	Коефіцієнт використання фонду робочого часу	+	+
5	Частка невідпрацьованого робочого часу не з вини працівника	+	+
6	Рівень охоплення працівників колективними договорами	+	+

*Джерело: складено авторами за Мельник С. В. Оцінка якості трудового життя на виробничому рівні : методичні підходи / С. Мельник, П. Коропець // Україна : аспекти праці. – 2007. – №5. – С. 3–10; Профіль гідної праці в Україні [Електронний ресурс] / Міжнародне бюро праці; під редакцією Іванкевича В. В. – Женева, 2011. – 98 с. Режим доступу до докум.: www.ilo.org/publns; Праця України. Статистичний збірник за 2011 рік. [Електронний ресурс] / Держстат України; відповід. за випуск. І. В. Сенік. – Київ, 2012. – 323 с. Режим доступу до збірн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Ринок праці у 2011 році. Доповідь Держстату України за 2011 рік. [Електронний ресурс] / Держстат України; 20.04.2012 р. №09/2–26/129 – Київ, 2012. – 34 с. Режим доступу до докум.: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Регіони України. Статистичний збірник за 2011 рік. Частина I [Електронний ресурс] / Держстат України; за ред. О. Г. Осауленка. – Київ, 2012. – 310 с. Режим доступу до збірн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Розрахунок інтегральної оцінки ЯТЖ ($I_{\text{ЯТЖ}}$) для регіонів України та видів економічної діяльності на основі визначених у таблиці 1 індикаторів ЯТЖ здійснено за формулою:

$$I_{\text{ЯТЖ}} = \sum_{i=1}^m w_i^{\text{ЯТЖ}} \times I_i^{\text{ЯТЖ}} \quad (1)$$

Таблиця 2

Інтегральна оцінка ЯТЖ у регіонах України в 2011 р.

Область	Зважена інтегральна оцінка окремих складових ЯТЖ			Зведена інтегральна оцінка якості трудового життя
	Можливість працевлаштування та гідна винагорода за працю. Ваговий коефіцієнт – 0,5	Змістовність праці, професійне та кар'єрне зростання. Ваговий коефіцієнт – 0,33	Умови, організація та безпека праці. Ваговий коефіцієнт – 0,17	
АРК	0,372	0,076	0,124	0,572
Вінницька	0,202	0,057	0,121	0,38
Волинська	0,217	0,081	0,113	0,411
Дніпропетровська	0,322	0,176	0,085	0,583
Донецька	0,2955	0,134	0,034	0,464
Житомирська	0,19	0,03	0,126	0,346
Закарпатська	0,194	0,113	0,134	0,441
Запорізька	0,345	0,134	0,117	0,596
Івано-Франківська	0,26	0,149	0,137	0,546
Київська	0,322	0,064	0,117	0,503
Кіровоградська	0,2455	0,078	0,113	0,437
Луганська	0,365	0,087	0,03	0,482
Львівська	0,266	0,108	0,133	0,507
Миколаївська	0,328	0,107	0,134	0,569
Одеська	0,362	0,098	0,122	0,582
Полтавська	0,234	0,11	0,121	0,465
Рівненська	0,174	0,105	0,121	0,4
Сумська	0,233	0,093	0,117	0,443
Тернопільська	0,1445	0,176	0,135	0,456
Харківська	0,3355	0,202	0,129	0,667
Херсонська	0,2505	0,106	0,11	0,467
Хмельницька	0,218	0,086	0,123	0,427
Черкаська	0,231	0,03	0,133	0,394
Чернівецька	0,29	0,073	0,144	0,507
Чернігівська	0,151	0,032	0,139	0,322

Джерело: Розраховано за Праця України. Статистичний збірник за 2011 рік. [Електронний ресурс] / Держстат України; відповід. за випуск. І. В. Сенік. – Київ, 2012. – 323 с. Режим доступу до збірн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Ринок праці у 2011 році. Доповідь Держстату України за 2011 рік. [Електронний ресурс] / Держстат України; 20.04.2012 р. № 09/2-26/129 – Київ, 2012. – 34 с. Режим доступу до докум.: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Регіони України. Статистичний збірник за 2011 рік. Частина I [Електронний ресурс] / Держстат України; за ред. О. Г. Осауленка. – Київ, 2012. – 310 с. Режим доступу до збірн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Рис. 1. Розподіл регіонів за інтегральною оцінкою ЯТЖ в Україні (2011 р.)

де $w_i^{ЯТЖ}$ – ваговий коефіцієнт i -ї складової оцінювання ЯТЖ у регіоні (виді економічної діяльності); m – кількість складових в інтегральній оцінці ЯТЖ; $I_i^{ЯТЖ}$ – інтегральна оцінка i -ї складової оцінювання ЯТЖ у регіоні (виді економічної діяльності), яка розраховувалася за аналогічною до (1) формулою¹⁴.

Результати обчислень інтегральних оцінок ЯТЖ для регіонів України у 2011 р. наведені у таблиці 2.

Статистичні характеристики розподілу регіонів України за інтегральною оцінкою ЯТЖ (середній рівень ЯТЖ в Україні у 2011 р. становив 0,479, квадратичний коефіцієнт варіації – 0,137 і є меншим за 0,333) свідчать про однорідний характер такого розподілу. Отримані характеристики дають підстави розподілити регіони України на три основні групи: з низьким, середнім та високим рівнем ЯТЖ (рис. 1).

Серед регіонів України за інтегральною оцінкою ЯТЖ лідером у 2011 р. виступала Харківська область. Особливістю цього регіону є достатньо збалансований розвиток усіх складових інтеграль-

ної оцінки ЯТЖ, а також найвищий рівень показників, які характеризують змістовність праці, можливість професійного та кар'єрного зростання. Загалом найвищі значення інтегральної оцінки ЯТЖ у шести регіонах України (рис. 1) пов'язані з високим рівнем базової складової оцінки ЯТЖ – можливістю працевлаштування та гідною винагородою за працю. Найменш привабливими за визначеними у таблицях 1 і 2 критеріями оцінювання ЯТЖ в Україні є регіони північно-західної та центральної України, де крім обмежених можливостей працевлаштування виразною є більша гострота проблем низької мотивації праці, заборгованості з виплати заробітної плати.

Перевірка інтегральних оцінок ЯТЖ у регіонах України на щільність зв'язку з іншими соціально важливими індикаторами розвитку регіонів України показала, що на регіональному рівні найбільш чутливими до зміни рівня ЯТЖ є показники загальної та трудової міграції (коефіцієнт кореляції -0,41). Достатньо щільним і прямим (коефіцієнт кореляції +0,59) виявився зв'язок інтегральної

¹⁴ Для об'єднання показників в інтегральній оцінці здійснювалася їх попередня стандартизація. При цьому враховано, що в нечисленних за обсягом сукупностях та в сукупностях з асиметричним розподілом показників x_i ; відхилення $(x_{ij} - a)$ стандартизуються за допомогою варіаційного розмаху $(x_i^{max} - x_i^{min})$. При цьому $a = x_i^{min}$ для стимуляторів і $a = x_i^{max}$ для дестимуляторів: $Z_{ij}(ст) = \frac{(x_{ij} - a_{ст})}{(x_i^{max} - a_{ст})}$, $Z_{ij}(дест) = \frac{(a_{дест} - x_{ij})}{(a_{дест} - x_i^{min})}$

Таблиця 3

Інтегральна оцінка ЯТЖ у розрізі видів економічної діяльності у 2011 р.

	Інтегральна оцінка окремого комплексу показників			Зведена інтегральна оцінка якості трудового життя
	Можливість працевлаштування та гідна винагорода за працю	Змістовність праці, професійне та кар'єрне зростання	Умови, організація та безпека праці	
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	0,208	0,020	0,766	0,239
Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	0,319	0,087	0,248	0,23
Рибальство, рибництво	0,125	0,019	0,139	0,092
Промисловість	0,419	0,197	0,187	0,306
Будівництво	0,173	0,105	0,048	0,129
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	0,316	0,086	0,2	0,22
Діяльність готелів та ресторанів	0,261	0,041	0,171	0,173
Діяльність транспорту та зв'язку	0,548	0,120	0,232	0,353
Фінансова діяльність	0,823	0,193	0,253	0,518
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	0,397	0,132	0,206	0,277
Державне управління	0,662	0,190	0,242	0,435
Освіта	0,368	0,126	0,254	0,269
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,241	0,031	0,274	0,177
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	0,31	0,072	0,247	0,22

Джерело: Розраховано за Праця України. Статистичний збірник за 2011 рік. [Електронний ресурс] / Держстат України; відповід. за випуск. І. В. Сенік. – Київ, 2012. – 323 с. Режим доступу до збірн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Ринок праці у 2011 році. Доповідь Держстату України за 2011 рік. [Електронний ресурс] / Держстат України; 20.04.2012 р. № 09/2-26/129 – Київ, 2012. – 34 с. Режим доступу до докум.: <http://www.ukrstat.gov.ua>; Регіони України. Статистичний збірник за 2011 рік. Частина I [Електронний ресурс] / Держстат України; за ред. О. Г. Осауленка. – Київ, 2012. – 310 с. Режим доступу до збірн.: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

оцінки ЯТЖ та показника розлучуваності у регіонах України. Певною мірою це можна пояснити домінуванням у сучасному світі матеріальних цінностей, збільшення яких досягається, переважно, за рахунок активного трудового життя і часто супроводжується дестабілізацією шлюбних відносин.

Саме тому важливим елементом програми гідної праці МОП, яка реалізується на національному рівні, у тому числі в Україні¹⁵, є забезпечення працівникам можливості поєднувати роботу з сімейними обов'язками та прагненнями щодо їхнього особистого життя.

¹⁵ Профіль гідної праці в Україні [Електронний ресурс] / Міжнародне бюро праці; під редакцією Іванкевича В. В. – Женева, 2011. – 98 с. Режим доступу до докум.: www.ilo.org/publns.

Рис. 2. Рейтинг видів економічної діяльності в інтегральній оцінці ЯТЖ населення України (2011 р.)

За аналогічними складовими та з урахуванням наявної статистичної бази (таблиця 1) здійснена оцінка ЯТЖ на галузевому рівні – у розрізі видів економічної діяльності. Результати обчислень подані у таблиці 3 та рисунку 2.

Розподіл видів економічної діяльності за інтегральною оцінкою ЯТЖ значно більш неоднорідний порівняно з регіонами України за аналогічним показником. Це підтверджують статистичні характеристики варіації: співвідношення максимальної оцінки ЯТЖ у фінансовій діяльності та мінімальної у рибальстві перевищує 5 разів, квадратичний коефіцієнт варіації – 0,427, є вищим за 0,333 і свідчить про помітну диференціацію видів діяльності за досліджуваним показником (рис. 2).

Кореляційний аналіз взаємозв'язку інтегральних оцінок ЯТЖ у розрізі видів економічної діяльності з показниками мобільності персоналу показав, що найбільш чутливими до зміни характеристик, які визначають ЯТЖ на секторальному (галузевому) рівні, є показники загального вибуття та плинності кадрів (коефіцієнти кореляції становлять відповідно – 0,5 та – 0,6).

Висновки. Узагальнення методичних підходів до оцінки ЯТЖ з урахуванням сутнісного, мотиваційного та функціонального аспектів, концепції гідної праці МОП дає підстави констатувати, що в Україні є не лише потреба, але й усі підстави розробки відповідників на регіональному та секторальному рівнях. По суті мова йде про розробку комплексної характеристики інтегральної оцінки ЯТЖ, яка б відображала об'єктивне та суб'єктивне ставлення учасників трудових відносин до змісту, умов, організації та результатів праці. Основними її складови-

ми визначено: I. Можливість працевлаштування та гідна винагорода за працю. II. Змістовність праці, професійне та кар'єрне зростання. III. Умови, організація та безпека праці.

У статті обґрунтовано перелік статистичних показників, передбачених програмою державних статистичних та інших обстежень в Україні, які виступили інформаційною основою для порівняння ЯТЖ у регіонах України та видах економічної діяльності. За результатами спеціально проведеного анкетного обстеження авторами визначено вагові коефіцієнти кожної складової в інтегральній оцінці ЯТЖ і показників, які їх характеризують. Опитування респондентів показало, що базовою характеристикою ЯТЖ з ваговим коефіцієнтом 0,5 виступає можливість працевлаштування та гідна винагорода за працю, на другому місці є змістовність праці з вагою 0,33, а на третьому – умови, організація та безпека праці (0,17).

Розрахунок інтегральних показників ЯТЖ з попередньою стандартизацією вибраних показників та їх узагальненням за допомогою зваженої середньої забезпечив можливість порівняльного аналізу регіонів України та видів економічної діяльності і показав чутливість комплексних оцінок ЯТЖ до таких суспільно важливих індикаторів розвитку як коефіцієнти загальної та трудової міграції, розлучуваності, вибуття та плинності кадрів.

Напрямом подальших досліджень є удосконалення методології формування інформаційної бази оцінювання ЯТЖ з урахуванням окреслених у статті функціональних аспектів, різних категорій економічно активного населення та цілей регіональної соціальної політики.